

تعیین قیمت فروش اقساطی

بررسی، نقد و بیان اشکال قانونی و تبعات منفی روش محاسبه فعلی بانک‌ها و
ارایه روش محاسبه واقعی متکی بر قانون و مصوبات شورای پول و اعتبار

محمد غفاری میاب، کارشناس ارشد اعتباری بانک تجارت
m.ghaffari@ece.ut.ac.ir

مقدمه

قانون عملیات بانکی بدون ربا در شهریور ۱۳۶۲ در مجلس شورای اسلامی تصویب شد و در تاریخ ۱۳۶۲/۶/۱۰ به تایید شورای نگهبان رسید و در ایران رواج یافت.

در زمینه مبانی محاسبات در بانکداری اسلامی، به استناد آن تعداد از مواد قانون و مصوبات شورای پول و اعتبار (که در انتهای مقاله به آنها اشاره شده است) ضرورت دارد که اصل کلی زیر همواره در محاسبات لحاظ گردد: برای محاسبه درآمد، سود موردانتظار و به تبع آن، تعیین "قیمت فروش اقساطی"^(۱) و غیره، از هر رابطه و فرمولی مانند $\frac{n+1}{2}$ "قسط‌السنین"^(۲)، "فرمول معاملات سلف"^(۳) و غیره... که استفاده شود، در صورتی نتیجه محاسبات صحیح و واقعی خواهد بود که درآمد، سود موردانتظار و... لحاظ شده در هر قسط^(۴) از عقود مبادلاتی^(۵)، قیمت پیش‌خرید هر محموله در معاملات سلف^(۳) و غیره... دقیقاً از فرمول مرابحه ساده تبعیت نموده و در آن صدق کند.

با توجه به مطالب فوق، این مقاله با دو هدف زیر ارایه شده است:

الف) بیان اشکال قانونی و تبعات منفی آن در تعیین قیمت فروش اقساطی در عقود مبادلاتی.

ب) ارایه روش محاسبه واقعی متکی بر مصوبات شورای پول و اعتبار.

اشاره

به موجب بند "ج" ماده ۳۳ قانون پولی و بانکی کشور، نحوه و اصول حسابداری و دفترداری بانک‌ها، به نحوی که ترازنامه مربوط نشان‌دهنده کلیه دارایی‌ها و بدهی‌های بانک باشد، به وسیله شورای پول و اعتبار تعیین خواهد شد و بانک‌ها مکلف به اجرای آن خواهند بود.

همچنین به موجب بند "الف" ماده ۷ قانون تشکیل سازمان حسابرسی، انجام وظایف بازرسی قانونی و امور حسابرسی بانک‌های دولتی به عهده سازمان حسابرسی است و به موجب بند "ز" همین ماده، سازمان حسابرسی، مرجع تخصصی و رسمی تدوین اصول و ضوابط حسابداری و حسابرسی در سطح کشور می‌باشد و گزارش‌های حسابرسی و صورت‌های مالی که در تنظیم آنها اصول و ضوابط تعیین‌شده از طرف سازمان حسابرسی رعایت نشده باشد، در هیچیک از مراجع دولتی قابل استفاده نخواهد بود.

از سوی دیگر، چون نحوه حسابداری و گزارشگری مالی بانک‌های ایران، به‌ویژه از لحاظ نحوه محاسبه سود و فورمول‌های موردعمل بانک‌ها در این زمینه، بحث‌ها و نقدهایی را موجب شده بود، لذا چندی پیش، شورای پول و اعتبار برای کاهش شبهات، فرمول جدیدی را برای محاسبه سود بانکی پیشنهاد کرد، اما برای قطعی کردن این فرمول، به جای استفاده از راهکارهای قانونی مزبور، دست به دامان شورای نگهبان شد و از این شورا درخواست کرد که درباره انطباق آن با موازین شرعی اظهارنظر کند! لیکن شورای نگهبان مآل‌اندیشانه از ورود به این بحث خودداری ورزید و توپ مجدداً به زمین شورای پول و اعتبار برگشت خورد، تا دور تازه‌ای را آغاز کند.

بنابراین، ما هم فرصت را مغتنم می‌شمیریم و این بحث تحلیلی کارشناسی را تقدیم می‌کنیم تا شاید در جریان اصلاح روندهای جاری، مورد توجه و استفاده قرار گیرد.

بانک و اقتصاد

۲) دلیل منطقی و قانونی برای توجیه روش محاسبه فعلی بانکها در رابطه با عقود مبادلاتی^(۹) وجود ندارد.

۳) در صورتی که مشتری قبل از سررسید قرارداد، قصد واریز کل بقیه اقساط و یا تعدادی از اقساط را داشته باشد، مقدار درآمد دریافتی بانک و درآمد عودتی (تخفیفی) به مشتری نمی‌تواند واقعی باشد.

۴) در مواردی که تعداد اقساط بیشتر از حدود ۱۳۰ قسط باشد (که بستگی به نرخ، تعداد اقساط و مبلغ خالص پرداختی دارد)، وجه دریافتی بابت اقساط اولیه به درآمد اعمال و تفاوت درآمد هر قسط نیز به ناخالص بدهی اضافه و در نهایت به مرور با وصول اقساط بعدی تعدیل می‌شود. عمل مزبور توضیح و دلیل منطقی ندارد، زیرا ناشی از روشی است که از منطق صحیح ریاضی برخوردار نیست.

۵) به علت تقریب نقصانی بودن اقساط، بالطبع خسارت تاخیر و وجه التزام ماخوذه احتمالی نیز غیرواقعی و دارای تقریب نقصانی خواهند بود.

۶) تقریب نقصانی بودن اقساط در عقود مبادلاتی، تاثیر مستقیم در کاهش سود قطعی اعلامی در پایان سال مالی دارد.

② روش‌هایی که بانک‌های دولتی سال‌ها بر آن اساس درآمد را در تسهیلات اقساطی محاسبه و بین اقساط توزیع می‌نمایند، دارای اشکالات اساسی است.

به‌علت تقریب نقصانی بودن اقساط، بالطبع خسارت تاخیر و وجه التزام ماخوذه احتمالی نیز غیرواقعی و دارای تقریب نقصانی خواهند بود.

روش محاسبه قیمت فروش اقساطی بانکها و روش محاسبه واقعی قیمت مزبور در عقود مبادلاتی

۱) روش محاسباتی مجموعه بانکها: روش محاسباتی مجموعه بانکها یکی از سه روش مطروحه زیر می‌باشد که در هر سه روش مقادیر عوامل تعیین‌کننده قیمت فروش اقساطی، مانند:

□ اصل، درآمد (سود موردانتظار) و قسط در هر مقطع،

□ مانده خالص بدهی (مانده اصل)^(۱۰) و آزمون نرخ در هر مقطع،

□ جمع اصل (جمع خالص پرداختی) و "جمع اقساط یا کل قیمت فروش اقساطی"^(۱۱) جهت مقایسه روش‌های محاسبه، تبیین اهداف مقاله، قضاوت نسبت به صحت و سقم اشکالات مطروحه و تبعات منفی آن ارایه شده است.

مثال فرضی برای روش محاسبات فعلی بانکها در صورتی که تسهیلاتی در قالب عقد فروش اقساطی مواد اولیه با شرایط زیر اعطا شده باشد:

مبلغ خالص پرداختی ^(۱۲)	۱,۰۰۰,۰۰۰ ریال
نرخ (اعلامی از طرف شورای پول و اعتبار)	۱۴٪
تاریخ انعقاد قرارداد	۸۵/۳/۱۰
تاریخ اولین قسط	۸۵/۶/۱۰
تعداد اقساط و مدت	۴ قسط در یک سال
دوره اقساط	۳ ماه
تاریخ آخرین قسط	۸۶/۲/۱۰

علی‌الاحوال، روش محاسبه قیمت فروش اقساطی سه گروه از بانکها در عقود مبادلاتی به شرح جداول شماره یک و دو و سه می‌باشد.

لذا در این مکتوب، بعد از بیان اشکال وارده و تبعات منفی آن، در مرحله دوم به تفکیک، روش محاسبه بانک‌های دولتی و روش واقعی (پیشنهادی) در قالب مثال ارایه شده و در مراحل سوم و چهارم نیز به ترتیب مزیت‌های مهم روش محاسبه پیشنهادی و نتیجه موضوعات مطروحه جهت علاقمندان به موضوع مطرح شده است.

اشکال قانونی وارد بر نحوه محاسبه قیمت فروش اقساطی و تبعات منفی آن

۱) عدم مطابقت سود موردانتظار (درآمد) لحاظ‌شده در هر قسط، با "فرمول مراحله ساده"^(۶): به استناد قانون و مصوبات شورای پول و اعتبار، در انواع فرمول‌های محاسباتی که عوامل چهارگانه مدت، نرخ، مانده خالص بدهی، سود موردانتظار مطرح است، مانند فرمول $\frac{n+1}{2}$ ، فرمول مورد استفاده در معاملات سلف $a = \frac{s}{1 + \frac{R \times t}{36500}}$ و غیره، یکی از مهمترین شاخصه‌ها که دلیل بر قانونی و

شرعی بودن قیمت فروش اقساطی، قیمت پیش‌خرید واحد کالا در عقد سلف^(۳) و غیره می‌باشد، این است که هریک از عوامل چهارگانه فوق‌الذکر از رابطه و فرمول مراحله ساده تبعیت نموده و در آن صدق کند، در صورتی که آزمون هریک از عوامل مزبور در هریک از اقساط مقاطع مختلف^(۷) خلاف مطلب فوق را نشان می‌دهد.

۲) تبعات منفی حاصله از اشکال اساسی وارده:

۱) به‌طور غیرمستقیم، یکی از اصول کلی حسابداری مبنی بر اعمال هزینه و درآمد واقعی^(۸) هر سال در همان سال در ترازنامه بانکها لحاظ نمی‌گردد.

به استناد قانون و مصوبات شورای پول و اعتبار، باید از رابطه فرمول مراحله ساده تبعیت شود، در صورتی که آزمون هریک از عوامل موثر در هریک از اقساط مقاطع مختلف، خلاف این مطلب را نشان می‌دهد.

جدول شماره یک

روش اعمالی نوع اول توسط بانکها

ردیف	مدت به روز	تاریخ قرارداد و اقساط	اصل هر قسط	درآمد به روش بانکها در هر مقطع	مبلغ هر قسط	خالص مانده (اصل مانده)	نرخ حاصله از آزمون در هر مقطع	نرخ مذکور در مثال	درآمد واقعی در هر مقطع
		۸۵/۳/۱۰				۱۰۰۰۰۰۰			
۱	۹۰	۸۵/۶/۱۰	۲۳۶۸۷۵	۳۵۰۰۰	۲۷۱۸۷۵	۷۶۳۱۲۵	۱۴	۱۴	۳۵۰۰۰
۲	۹۰	۸۵/۹/۱۰	۲۴۵۶۲۵	۲۶۲۵۰	۲۷۱۸۷۵	۵۱۷۵۰۰	۱۳/۷۵۹۲۱۴	۱۴	۲۶۷۰۹
۳	۹۰	۸۵/۱۲/۱۰	۲۵۴۳۷۵	۱۷۵۰۰	۲۷۱۸۷۵	۲۶۳۱۲۵	۱۳/۵۲۶۵۷۰	۱۴	۱۸۱۱۳
۴	۹۰	۸۶/۳/۱۰	۲۶۳۱۲۵	۸۷۵۰	۲۷۱۸۷۵	۰	۱۳/۳۰۱۶۶۳	۱۴	۹۲۰۹
جمع			۱۰۰۰۰۰۰	۸۷۵۰۰		۱۰۸۷۵۰۰ = قیمت فروش اقساطی			۸۹۰۳۱

جدول شماره دو

روش اعمالی نوع دوم توسط بانکها

ردیف	مدت به روز	تاریخ قرارداد و اقساط	اصل هر قسط	درآمد به روش بانکها در هر مقطع	مبلغ هر قسط	خالص مانده (اصل مانده)	نرخ حاصله از آزمون در هر مقطع	نرخ مذکور در مثال	درآمد واقعی در هر مقطع
		۸۵/۳/۱۰				۱۰۰۰۰۰۰			
۱	۹۰	۸۵/۶/۱۰	۲۵۰۰۰۰	۲۱۸۷۵	۲۷۱۸۷۵	۷۵۰۰۰۰	۸/۷۵۰۰۰۰	۱۴	۳۵۰۰۰
۲	۹۰	۸۵/۹/۱۰	۲۵۰۰۰۰	۲۱۸۷۵	۲۷۱۸۷۵	۵۰۰۰۰۰	۱۱/۶۶۶۶۶۷	۱۴	۲۶۲۵۰
۳	۹۰	۸۵/۱۲/۱۰	۲۵۰۰۰۰	۲۱۸۷۵	۲۷۱۸۷۵	۲۵۰۰۰۰	۱۷/۵۰۰۰۰۰	۱۴	۱۷۵۰۰
۴	۹۰	۸۶/۳/۱۰	۲۵۰۰۰۰	۲۱۸۷۵	۲۷۱۸۷۵	۰	۳۵/۰۰۰۰۰۰	۱۴	۸۷۵۰
جمع			۱۰۰۰۰۰۰	۸۷۵۰۰		۱۰۸۷۵۰۰ = قیمت فروش اقساطی			۸۷۵۰۰

جدول شماره سه

روش اعمالی نوع سوم توسط بانکها

ردیف	مدت به روز	تاریخ قرارداد و اقساط	اصل هر قسط	درآمد به روش بانکها در هر مقطع	مبلغ هر قسط	خالص مانده (اصل مانده)	نرخ حاصله از آزمون در هر مقطع	نرخ مذکور در مثال	درآمد واقعی در هر مقطع
		۸۵/۳/۱۰				۱۰۰۰۰۰۰			
۱	۹۳	۸۵/۶/۱۰	۲۳۶۲۸۸	۳۵۶۷۱	۲۷۱۹۵۹	۷۶۳۷۱۲	۱۴	۱۴	۳۵۶۷۱
۲	۹۱	۸۵/۹/۱۰	۲۴۵۸۷۱	۲۶۱۷۸	۲۷۱۹۵۹	۵۱۷۹۳۲	۱۳/۷۴۸۶۳۲	۱۴	۲۶۶۵۷
۳	۹۰	۸۵/۱۲/۱۰	۲۵۴۶۹۹	۱۷۲۶۰	۲۷۱۹۵۹	۲۶۳۲۳۳	۱۳/۵۱۵۳۰۱	۱۴	۱۷۸۷۹
۴	۹۱	۸۶/۳/۱۰	۲۶۳۲۳۳	۸۷۲۶	۲۷۱۹۵۹	۰	۱۳/۲۹۶۲۱۱	۱۴	۹۱۸۸
جمع			۱۰۰۰۰۰۰	۸۷۸۲۶		۱۰۸۷۵۰۰ = قیمت فروش اقساطی			۸۹۳۹۵

بانکها شود و دارای سه خصوصیت مهم زیر است:
 اولاً، به طور کامل و دقیق از فرمول مراحله ساده تبعیت می نماید.
 ثانیاً، رافع کلیه اشکالات وارد بر روش فعلی بانکهاست.
 ثالثاً، یکی از ساده ترین دلایل اثبات صحت عمل محاسبه درآمد، مقایسه نرخ حاصله از آزمون با نرخ مذکور در عقود مبادلاتی می باشد.
 مثال فرضی برای روش محاسبه واقعی در صورتی که تسهیلاتی در قالب عقد فروش اقساطی مسکن با شرایط زیر اعطا گردد:

قیمت فروش اقساطی هریک از سه روش، بعد از محاسبه به شرح جداول یک و دو و سه فوق محاسبه، ثبت و اعمال می شود که نتیجه آزمون نرخ در هر سه روش اعمالی بانکها مبین عدم تساوی نرخ حاصله از آزمون با نرخ مذکور در مثال فرضی است که به معنی عدم تبعیت نتیجه محاسبات از فرمول مراحله ساده می باشد.
۲) روش محاسبه واقعی (پیشنهادی) در تعیین قیمت فروش اقساطی:
 روش محاسبه واقعی، روشی است که می تواند جایگزین روش های محاسبه فعلی

از فرمول مرابحه ساده است.

مقایسه نرخها در روش پیشنهادی و روش فعلی بانکها نیز در نمودار شماره یک منعکس شده است.

نمودار شماره یک

مبلغ خالص پرداختی ^(۱۲)	۱۲۰,۰۰۰,۰۰۰ ریال
نرخ (اعلامی از طرف شورای پول و اعتبار)	۱۴٪
تاریخ انعقاد قرارداد	۸۵/۲/۱۰
تاریخ اولین قسط	۸۵/۶/۱۰
تعداد اقساط و مدت	۶۰ قسط در ۱۰ سال
دوره اقساط	۲ ماه
تاریخ آخرین قسط	۹۵/۲/۱۰

قیمت فروش اقساطی آن به روش واقعی به شرح جدول شماره چهار محاسبه، ثبت و اعمال می‌شود.

با توجه به مقادیر هریک از عوامل مذکور در جدول محاسباتی شماره چهار، نتیجه آزمون نرخ در هر مقطع مبین مساوی‌بودن نرخ حاصله از آزمون با نرخ اعمالی در مثال فرضی است که به معنی تبعیت دقیق روش محاسبه پیشنهادی

جدول شماره چهار

روش واقعی محاسبه قیمت فروش اقساطی در عقود مبادلاتی

ردیف	مدت به روز	تاریخ قرارداد	اصل قسط در هر مقطع	درآمد به روش محاسبه پیشنهادی	مبلغ هر قسط	خالص مانده در هر مقطع	نرخ حاصله از آزمون در هر مقطع	نرخ مذکور در مثال
		۸۵/۲/۱۰				۱۲۰۰۰۰۰۰		
۱	۶۲	۸۵/۴/۱۰	۸۸۵۶۶۱	۲۸۵۳۶۹۹	۳۷۳۹۳۶۰	۱۱۹۱۱۴۳۳۹	۱۴	۱۴
۲	۶۲	۸۵/۶/۱۰	۹۰۶۷۲۳	۲۸۳۲۶۳۷	۳۷۳۹۳۶۰	۱۱۸۲۰۷۶۱۶	۱۴	۱۴
۳	۶۱	۸۵/۸/۱۰	۹۷۳۶۲۵	۲۷۶۵۷۳۴	۳۷۳۹۳۶۰	۱۱۷۲۳۳۹۹۱	۱۴	۱۴
۴	۶۰	۸۵/۱۰/۱۰	۱۰۴۱۳۷۲	۲۶۹۷۹۸۸	۳۷۳۹۳۶۰	۱۱۶۱۹۲۶۱۹	۱۴	۱۴
۵	۶۰	۸۵/۱۲/۱۰	۱۰۰۶۵۳۲۸	۲۶۷۴۰۲۲	۳۷۳۹۳۶۰	۱۱۵۱۲۷۲۸۱	۱۴	۱۴
۶	۶۰	۸۶/۲/۱۰	۱۰۸۹۸۵۵	۲۶۴۹۵۰۵	۳۷۳۹۳۶۰	۱۱۴۰۲۷۴۲۶	۱۴	۱۴
⋮								
⋮								
۲۹	۶۰	۸۹/۱۲/۱۰	۱۸۱۴۳۸۴	۱۹۲۴۹۷۵	۳۷۳۹۳۶۰	۸۱۸۳۰۳۷۰	۱۴	۱۴
۳۰	۶۰	۹۰/۲/۱۰	۱۸۵۶۱۴۰	۱۸۱۳۲۱۹	۳۷۳۹۳۶۰	۷۹۹۷۴۲۲۹	۱۴	۱۴
۳۱	۶۲	۹۰/۴/۱۰	۱۸۳۷۵۰۷	۱۹۰۱۸۵۳	۳۷۳۹۳۶۰	۷۸۱۳۶۷۲۳	۱۴	۱۴
۳۲	۶۲	۹۰/۶/۱۰	۱۸۱۱۲۰۴	۱۸۵۸۱۵۵	۳۷۳۹۳۶۰	۷۶۵۵۵۵۱۹	۱۴	۱۴
۳۳	۶۱	۹۰/۸/۱۰	۱۹۵۵۱۸۹	۱۷۸۴۱۷۰	۳۷۳۹۳۶۰	۷۴۳۰۰۳۲۹	۱۴	۱۴
⋮								
⋮								
۵۶	۶۲	۹۴/۶/۱۰	۳۳۲۴۲۹۱	۴۱۵۰۶۹	۳۷۳۹۳۶۰	۱۴۱۲۹۶۴۷	۱۴	۱۴
۵۷	۶۱	۹۴/۸/۱۰	۳۴۰۸۷۶۵	۳۳۰۵۹۵	۳۷۳۹۳۶۰	۱۰۷۲۰۸۸۲	۱۴	۱۴
۵۸	۶۰	۹۴/۱۰/۱۰	۳۴۹۱۶۳۲	۲۴۶۷۲۷	۳۷۳۹۳۶۰	۷۲۲۸۲۵۰	۱۴	۱۴
۵۹	۶۰	۹۴/۱۲/۱۰	۳۵۷۳۰۱۱	۱۶۶۳۳۹	۳۷۳۹۳۶۰	۳۶۵۵۲۳۹	۱۴	۱۴
۶۰	۶۰	۹۵/۲/۱۰	۳۶۵۵۲۳۹	۸۴۱۲۱	۳۷۳۹۳۶۰	۰	۱۴	۱۴
جمع			۱۲۰۰۰۰۰۰	۱۰۴۳۶۱۵۷۸		۲۲۴۳۶۱۵۷۸ = قیمت فروش اقساطی		

لازم به ذکر است که چون ماهیت روش مزبور (پیشنهادی) دقیقاً مطابق با مواد قانون عملیات بانکی بدون ربا می‌باشد، لذا بالطبع اخذ مجوز قانونی نسبت به جایگزینی روش پیشنهادی نیز ضرورت نخواهد داشت. ضمناً منتظر دریافت نظریات تکمیلی دیگر صاحب‌نظران می‌باشیم تا این بحث را ادامه دهیم.

زیر نویس‌ها

(۱) قیمت فروش اقساطی برابر است با جمع کل اقساط، یعنی خالص پرداختی + سود موردانتظار.

$$(۲) \text{ فرمول قسط‌السنین } \frac{(n+1)}{2}$$

$$[(۱۰۰ * ۲ * ۱۲) / (۱۲ + ۱) * \text{دوره اقساط} * \text{نرخ} * \text{سرمایه} = \text{درآمد}]$$

$$I = \frac{C \times R \times K \times (N+1)}{12 \times 2 \times 100} \quad \text{یا}$$

در فرمول فوق، I درآمد، C خالص پرداختی، $\frac{R}{100}$ نرخ اعلامی از طرف شورای پول و اعتبار، K دوره اقساط به ماه و N تعداد اقساط می‌باشد.

قابل ذکر است که در تسهیلات اقساطی، بیشتر بانک‌ها قسط دریافتی را که همواره

یکسان لحاظ می‌کنند، از رابطه زیر به دست می‌آورند:

$$D = \frac{(C+I)}{N}$$

که در آن D قسط دریافتی، C خالص پرداختی، I درآمد دریافتی و N تعداد اقساط

است. و سپس کل درآمد را که از فرمول قسط‌السنین به دست آورده‌اند، برخلاف شکل

توزیع واقعی آن، در بین اقساط توزیع می‌کنند.

$$(۳) \text{ فرمول سلف: } a = \frac{S}{1 + \frac{R \times \text{مدت به روز}}{۳۶۵}}$$

a - قیمت پیش خرید محموله سلف.

S - حداقل قیمت فروش هر محموله در سررسید.

R - نرخ اعلامی از طرف شورای پول و اعتبار.

(۴) درآمد متعلقه هر قسط + اصل هر قسط = مبلغ هر قسط.

(۵) عقود مبادلاتی: فروش اقساطی مواد اولیه، ماشین‌آلات، مسکن و اجاره به شرط

تملیک است، و عقود مشارکتی: عقد مضاربه، مشارکت مدنی.

$$(۶) \text{ فرمول مراحجه ساده: } I = C.R.t$$

در رابطه فوق I درآمد، C خالص پرداختی، R نرخ و t مدت بدهی می‌باشد. در

صورتی که t به ترتیب به روز یا ماه در محاسبات در نظر گرفته شود، واحد سال نیز به

ترتیب، ۳۶۵ روز یا ۳۶۰ روز (دوازده ماه) لحاظ می‌شود.

از تاریخ اجرای مقررات بانکداری بدون ربا تاکنون، بانک مرکزی جمهوری اسلامی

ایران مدت به روز مخرج در کسر مراحجه (کسر فوق) در محاسبه درآمد دریافتی، از محل

انواع تسهیلات اعطایی و سود پرداختی به سپرده‌ها را در مقاطع مختلف اعلام کرده است و

آخرین نامه‌های بانک مرکزی - مدیریت کل نظارت و امور بانک‌ها - در این رابطه در سال

۸۱ به شرح زیر می‌باشد:

☐ نامه مورخ ۸۱/۲/۲۸: این نامه تاکید دارد به منظور ایجاد هماهنگی و

یکنواخت شدن نحوه محاسبه سود، سود سپرده‌ها، تسهیلات، کارمزد خدمات و جریمه

دی‌کرد، روزهای سال در صورت و مخرج کسر (کسر مراحجه) یکسان منظور گردد.

(۳۶۵/۳۶۰ یا ۳۶۰/۳۶۰)

☐ همچنین در نامه مورخ ۸۱/۶/۵، بانک مرکزی - مدیریت کل نظارت و امور بانک‌ها -

سه موضوع زیر را اعلام و تاکید نموده است که بانک‌ها موظفند از ابتدای مهرماه سال ۸۱

مقررات موردنظر را به اجرا بگذارند:

● الف - سود سپرده‌های سرمایه‌گذاری کوتاه‌مدت بر مبنای کمترین مانده در هر

مزیت‌های مهم روش واقعی محاسبه درآمد (روش پیشنهادی) در انواع تسهیلات اقساطی

(۱) محاسبه درآمد و توزیع آن به نحوی است که به طور دقیق و صحیح از فرمول

مراحجه ساده تبعیت می‌کند.

(۲) درآمد واقعی هر سال در همان سال اعمال می‌شود، لذا برعکس روش

متداول بانک‌ها، اصل اساسی حسابداری (هزینه و درآمد واقعی هر سال باید در

همان سال اعمال شود) به طور دقیق لحاظ می‌گردد.

(۳) با توجه به این که محاسبه درآمد و توزیع آن دقیقاً مطابق با فرمول مراحجه

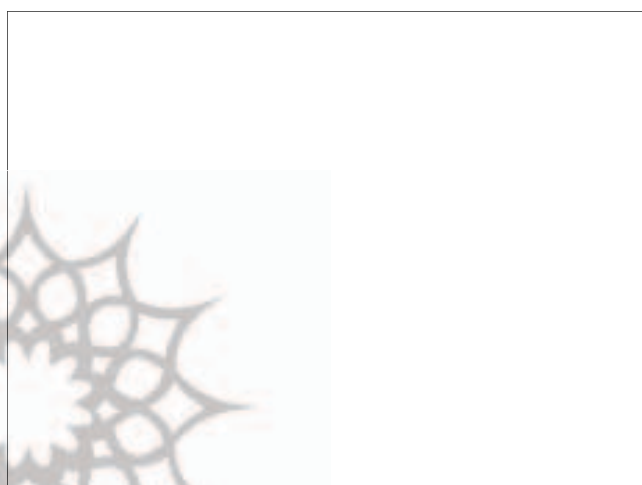
ساده می‌باشد، لذا با در نظر گرفتن فرمول مراحجه ساده، اگر خالص مانده بدهی هر

مقطع را در نرخ و مدت خالص بدهی آن مقطع ضرب کنیم، درآمد حاصله برابر با

درآمد بدهی همان مقطع می‌شود. به این طریق، به آسانی برای عموم قابل‌ارزیابی

است که میزان کل درآمد تبعیت از فرمول مراحجه ساده دارد و این موضوع مورد تاکید

قانون در محاسبات بانکداری اسلامی است.

② یکی از اصول اساسی حسابداری آن است که هزینه و درآمد واقعی هر سال باید در همان سال اعمال شود، در حالی که...

(۴) درآمد متعلقه هر قسط با استفاده از فرمول مراحجه ساده و با در نظر گرفتن

مدت، نرخ و خالص مانده بدهی همان مقطع حاصل می‌شود، لذا اگر مشتری قبل از

سررسید قصد تسویه تسهیلات را داشته باشد، خالص بدهی و درآمد متعلق به آن به

طور دقیق، صحیح و سریع قابل تشخیص است.

(۵) اقساط دریافتی همواره صحیح و دقیق بوده و بالطبع خسارت تاخیر و وجه

الزام‌های احتمالی دریافتی نیز صحیح خواهند بود.

(۶) روش محاسبه پیشنهادی در انواع تسهیلات اقساطی، کلیه تبعات منفی -

اعم از ذکر شده و نشده - در روش فعلی بانک‌ها را مرتفع می‌سازد.

نتیجه و پیشنهاد

با توجه به وجود اشکال مطروحه و تبعات منفی حاصله از اعمال روش محاسبه

فعلی در عقود مبادلاتی توسط بانک‌ها، اصلح است که مسوولان محترم بانک‌ها با

اعیان نظر به بررسی‌های کارشناسانه به عمل آمده در تمامی ابعاد آن، نسبت به

جایگزینی روش پیشنهادی (واقعی) امکانات لازم را فراهم نمایند.

روز محاسبه و در پایان ماه پرداخت شود.

● ب - در مورد سپرده‌های سرمایه‌گذاری بلندمدت، چنانچه دارنده حسابی قبل از انقضای قرارداد نسبت به انسداد آن اقدام نماید، سود متعلقه بر مبنای تعداد کل روزهای سپرده‌گذاری محاسبه و پرداخت شود.

● ج - حداقل مدت لازم برای این که سپرده‌گذاری کوتاه‌مدت مشمول دریافت سود گردد، برای بار اول ۳۰ روز در نظر گرفته شود.

قابل ذکر این که آخرین نامه‌های بانک مرکزی در این رابطه که در بالا ذکر شد، مبین تاکید بانک مرکزی بر استفاده صحیح و واقعی (نه تقریبی) از فرمول مراحه ساده می‌باشد. لذا تعمق و تامل در رابطه با روش‌های واقعی محاسبه درآمد (روش پیشنهادی) و مزیت‌های آن، اهمیت خاص روش محاسبه واقعی درآمد را در رابطه با محاسبه درآمد در انواع تسهیلات اقساطی که دقیقاً از فرمول مراحه ساده تبعیت نموده، مضاعف می‌نماید.

۷) قسط دریافتی، یعنی قسمتی از قیمت فروش اقساطی (نسیه) هر قسط دریافتی، شامل اصل قسط به اضافه درآمد متعلقه آن قسط است. به عبارت دیگر، درآمد هر قسط دریافتی + اصل هر قسط دریافتی = هر قسط دریافتی = قسمتی از قیمت فروش اقساطی که معمولاً در مقاطع مختلف در محاسبات یکسان در نظر گرفته می‌شود و بر اساس تعریفی که در قانون عملیات بانکی بدون ربا در تعریف عقد فروش اقساطی (نسیه) آمده، اقساط می‌توانند دفعتاً واحده، یکسان یا غیریکسان لحاظ شوند. توضیح این که در روش فعلی محاسبات بانک‌ها، معمولاً در تسهیلات اقساطی، قسط‌های دریافتی یکسان، درآمد متعلقه هر یک از اقساط نامساوی و اصل اقساط نیز نامساوی لحاظ می‌شود.

۸) درآمد غیر واقعی: درآمد محاسبه شده به هر روش ممکن در عقود مبادلاتی و توزیع آن در بین اقساط، در صورتی صحیح است که همواره نتیجه آزمون درآمد هر مقطع با توجه به نرخ، مدت و خالص مانده در فرمول مراحه ساده صدق کند.

۹) روش‌های فعلی محاسبه درآمد در تسهیلات اقساطی توسط بانک‌ها: روش‌هایی که بانک‌های دولتی سال‌ها بر آن اساس درآمد را در تسهیلات اقساطی محاسبه و بین اقساط توزیع می‌نمایند، با

در نظر گرفتن فرمول مراحه ساده، دارای اشکالات اساسی بوده، از جمله عدم تبعیت دقیق

روش‌های مزبور از فرمول مراحه ساده و سایر تبعات منفی آن.

۱۰) مانده خالص بدهی در هر مقطع: مانده خالص بدهی در هر مقطع، بعد از کسر کردن اصل قسط دریافتی آن مقطع، از مانده خالص بدهی مقطع قبلی حاصل می‌شود. ۱۱) کل ناخالص بدهی، یعنی قیمت فروش اقساطی (نسیه) عبارت است از مجموع خالص بدهی و کل درآمد دوران فروش اقساطی. ضمناً مانده خالص بدهی در هر مقطع، یعنی مانده قیمت فروش اقساطی نسیه در هر مقطع. مانده ناخالص بدهی در هر مقطع بعد از کسر کردن قسط دریافتی (قسمتی از قیمت فروش اقساطی) آن مقطع از مانده ناخالص بدهی مقطع قبل حاصل می‌شود.

۱۲) خالص بدهی، عبارت است از قیمت خرید در تسهیلات اقساطی منهای پیش‌پرداخت مشتری در زمان پرداخت تسهیلات و انعقاد قرارداد.

تعدادی از مواد قانونی که در مقاله به آنها اشاره شده است:

شماره مواد قانونی	موضوع
۱۰، ۱۱، ۱۲، ۱۳ و ۱۶	- فصل سوم: تسهیلات اعطایی
ماده ۲۰ بند ۳ و ۶	- فصل چهارم: بانک مرکزی و سیاست پولی
ماده ۳، ماده ۵	- فصل دوم: تجهیز منابع
۴۷ و ۴۹	فروش اقساطی مواد اولیه
۵۱ و ۵۲	فروش اقساطی ماشین‌آلات
۵۶	فروش اقساطی مسکن
۶۲	اجاره به شرط تملیک
۱، ۲، ۳ و ۹	موارد عمومی
۱، ۵ و ۸	فروش اقساطی مواد اولیه
۱، ۶، ۹ و ۱۱	فروش اقساطی ماشین‌آلات
۱ و ۵ تبصره ۱ و ۸، ۱۱	فروش اقساطی مسکن
۱ و ۹ تبصره ۱ و ۲، ۱۰	اجاره به شرط تملیک
مصوبه مورخ ۵۸/۹/۲۸ شورای پول و اعتبار مربوط به حذف بهره در سیستم بانکی و همچنین نرخ‌های متعدد اعلامی در مقاطع مختلف.	

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

نشانی پست الکترونیکی مجله بانک و اقتصاد:

bankvaeghtesad@yahoo.com